

**Türkiye’de Bölgesel Kalkınmanın Aracı Olarak Kalkınma Ajansları:
İzmir Kalkınma Ajansı Örneği**

**Ergüder Can
İzmir Kalkınma Ajansı**

Giriş:

Türkiye’de diğer ülkeler gibi bölgelerarası hatta bölgeler içinde kalkınma farklılıkları yaşayan bir ülkedir. Bölgesel kalkınma yaklaşımının geldiği son noktada ülkenizin, bölgenizin refah içinde olmasını istiyorsanız, insanların daha iyi şartlarda yaşamasını istiyorsanız mutlaka farklı araçlar gereklidir. Günümüzde kullanılan araçlardan bir tanesi Kalkınma Ajanslarıdır. Kalkınma Ajansları konusunda Türkiye’de 2006 Ocak ayında kabul edilen “*Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanun*” ile ajansların kuruluşu için önemli bir adım atılmıştır. Bu bağlamda ilk adım olarak iki pilot bölgede, İzmir ve Çukurova’da Kalkınma Ajansları kurulmuştur.

İzmir Türkiye’nin üçüncü en gelişmiş ilidir. Fakat İzmir içerisindeki ilçeleri arasında da ekonomik ve sosyal gelişmişlik farklılıkları mevcuttur. Bu farklılıklara baktığımızda 850 ilçe üzerinden yapılan DPT araştırmasına göre Aliağa ilçesi 850 ilçe arasında 5. sıradayken, Kiraz ilçesi 644. sıradadır. Yani demek ki İzmir’de bölge içi gelişmişlik sorunu yaşayan bir ildir. İzmir’de Aliağa, Konak, Karşıyaka, Çiğli, Çeşme gibi gelişmiş ilçelerin yanında Beydağ, Kınık, Bayındır gibi az gelişmiş ilçeler de mevcuttur. Bölgesel kalkınma politikaları artık sadece az gelişmiş bölgelere odaklı değildir, bu bağlamda İzmir’in kalkınması ve daha ileriye ulaşabilmesi için Kalkınma Ajansı’nın bölgede kurulması diğer bölgeler de olduğu kadar bir gereksinimdir. Buna ek olarak bu tip pilot uygulamaları en ihtiyaç duyulan yerlerde kurmak tabii ki önemlidir. Ancak oralarda kurulduğu zaman projenin ve uygulamanın devam etmesi ve sürdürülebilmesinde sorun çıkması olasıdır.

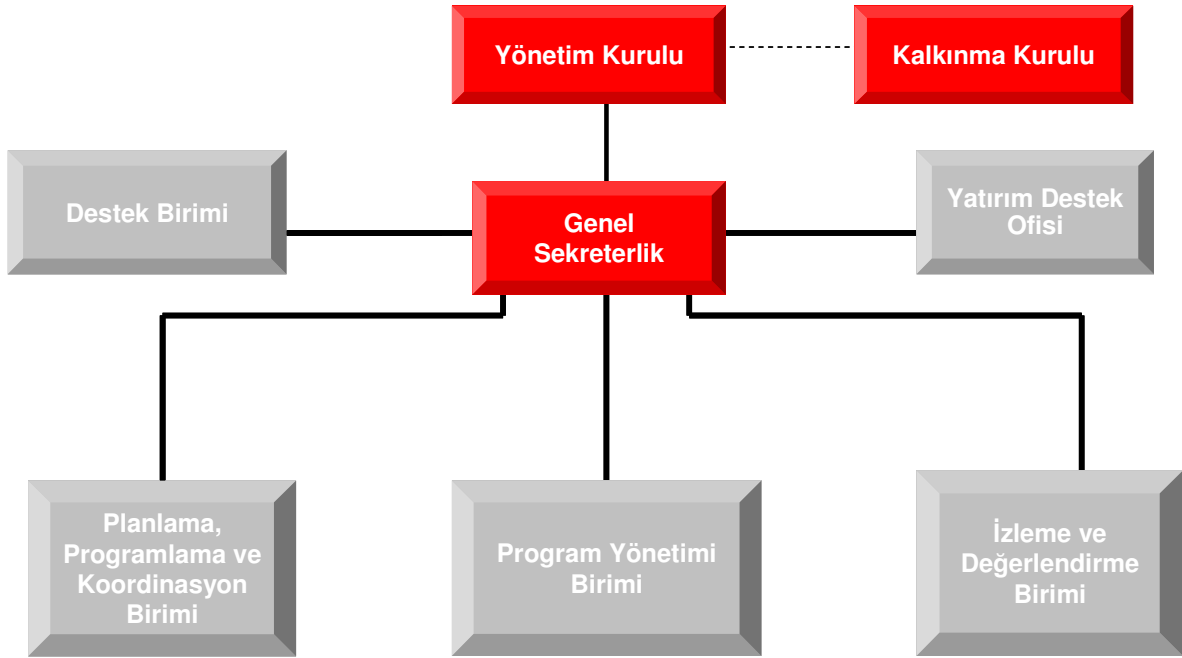
DPT koordinatörlüğünde İzmir Kalkınma Ajansı (İZKA) kuruluş çalışmalarına 06.07.2006 tarihinde yayımlanan Bazı Düzey 2 Bölgelerinde Kalkınma Ajansları Kurulmasını öngören Bakanlar Kurulu 2006/10550 sayılı kararname ile hızla başlanmıştır. Bu yazıda İzmir Kalkınma Ajansı’nın genel yapısından ve gerçekleştirdiği faaliyetlerden kısaca bahsedilecektir.

İzmir Kalkınma Ajansı: Genel Yapısı ve Faaliyetleri

Kanunda BKA’larda dört temel örgütsel yapının olması öngörülmüştür. Bunlar:

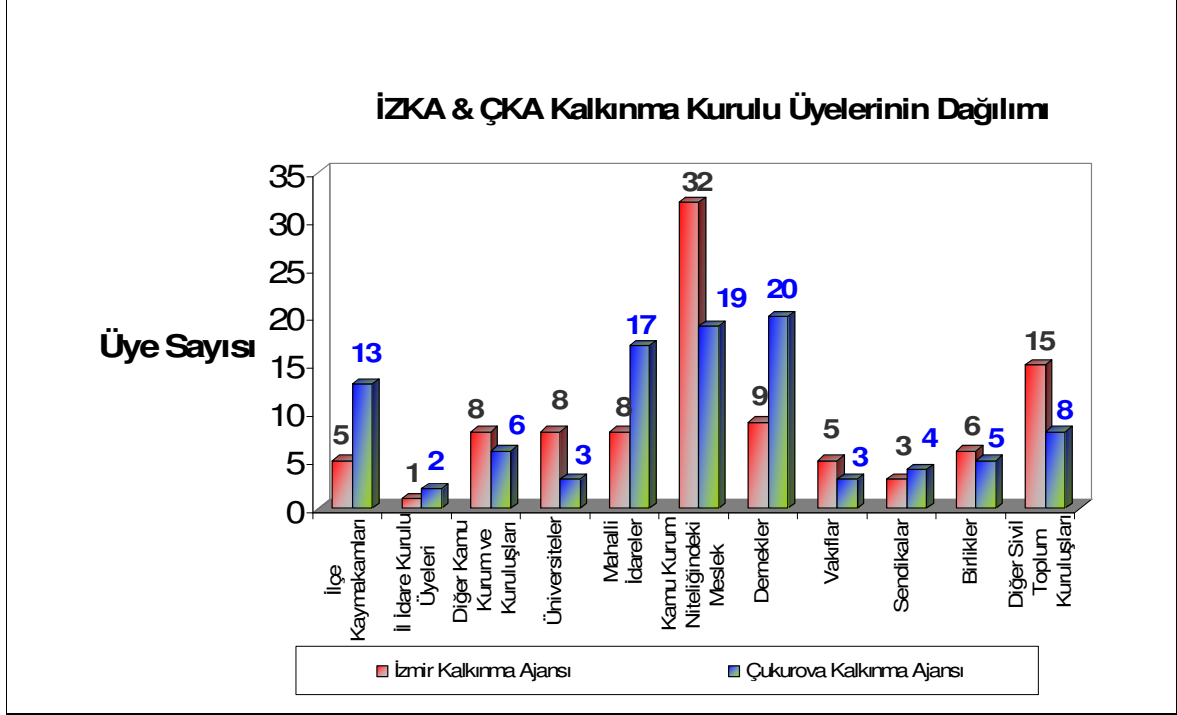
- Yönetim Kurulu: Ajansın karar organıdır. Valilerin başkanlığını yapacağı Yönetim Kurulu büyük şehir belediye başkanları veya il merkez belediye başkanları, il genel meclisi başkanları, sanayi ve ticaret odaları başkanları ve özel kesim ve/veya STK’dan üç temsilciden oluşacaktır.
- Kalkınma Kurulu: Danışma kurulu gibi faaliyet gösteren Kurul bölgedeki kamu, özel ve STK gibi aktörlerin katılımından oluşacaktır.
- Genel Sekreterlik: Ajans’ın yürütme görevini üstlenir.
- Yatırım Destek Ofisleri: Özel kesimdeki yatırımcıların kamu kurum ve kuruluşlarının görev ve yetki alanına giren izin ve ruhsat işlemleri ile diğer idari iş ve işlemlerini sonuçlandırmak üzere yönetim kurulu adına tek elden takip ve koordine etmek ve yatırımları izlemekle sorumludur.

İzmir Kalkınma Ajansı'nın örgütsel yapısı da kanuna uygun olarak oluşturulmuştur (Şekil 1). Kanunda dört temel örgütsel yapı bu şekilde belirtilmiş olmasına rağmen ajansların kalkınma kurulları ve yönetim kurullarının oluşumu, genel sekreterliğin iç organizasyonu konusunda farklılıklar mevcuttur. İzmir tek ilden oluşan Kalkınma Ajansı olarak, kanunla gelen doğal üyeler; Vali, Büyükşehir Belediye Başkanı, İl Genel Meclisi Başkanı, Ege Bölgesi Sanayi Odası Başkanı, İzmir Ticaret Odası Başkanı'ndan oluşan beş kişi ve kalkınma kurulunun kendi üyeleri arasında seçilen üç üye ile toplamda sekiz yönetim kurulu üyesine sahiptir. Çukurova Kalkınma Ajansı'nda ise yönetim kurulunda kalkınma üyeleri arasından seçimle gelen üye bulunmamaktadır. Kurul sadece kanunda sayılan doğal üyelere oluşmaktadır. Çukurova'nın bu durumu eleştirilmektedir. Katılımcılık ve seçimle gelen yönetim kurulu üyelerinin olması beklentisi doğaldır. Yeni uygulamaya geçmiş olan ajanslarda unutulmamalıdır ki uzun vadede süreçte bazı değişiklikler yapılabilecektir.

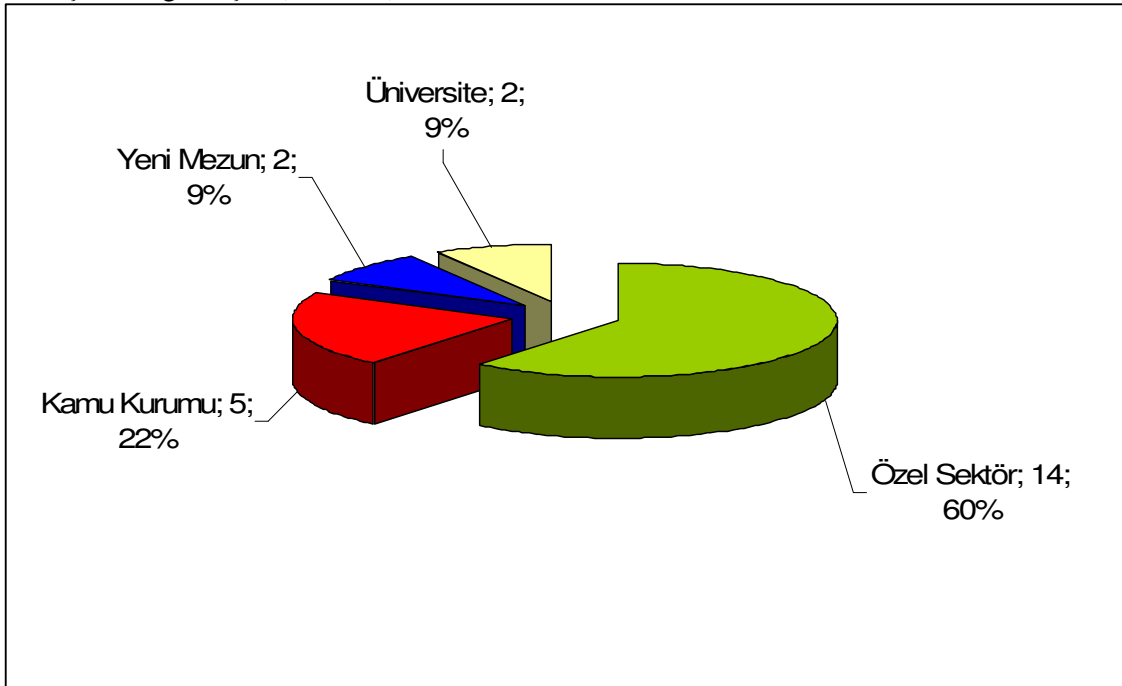
Şekil 1: İZKA Organizasyon Yapısı

İzmir Kalkınma Kurulu'nun toplam 100 üyesi bulunmaktadır. Bu üyelerden 30 tanesi kamu kurum ve kuruluşlarının temsilcilerinden, 70 üye ise sivil toplum kuruluşları, özel sektör temsilcileri ve üniversite üyelerinden oluşmaktadır (Grafik 1). İzmir Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulu'nda %30 kamu kurumu temsilcileri varken Çukurova Kalkınma Ajansı'nda bu oran %40'dır. Yani Çukurova Kalkınma Kurulu'na üyelikte kamu kurumları temsilcilerinin oranı daha fazla iken, İzmir Kalkınma Ajansı Kalkınma Kurulunda STK'lar ve özel sektörün temsili oldukça yüksek seviyededir. Kalkınma Kurulu kanunda danışma organı olarak belirtilse de ajansın faaliyette bulunduğu dönemde daha aktif görev almak gibi bir beklentisi oluşmuştur. Kalkınma Kurulu'nun kanunda yılda en az iki kere toplanması gerektiği belirtilmektedir. Fakat İzmir'de Kalkınma Kurulu ajansın faaliyette bulunduğu süreç içerisinde dört kez toplanmıştır. Yani karar alma mekanizmasında ve görüşmelerde danışma organı olarak daha çok yer alması mümkün olmuştur. Bunun için herhangi bir engel yoktur.

Grafik 1: Ajansların Kalkınma Kurulları Dağılımı

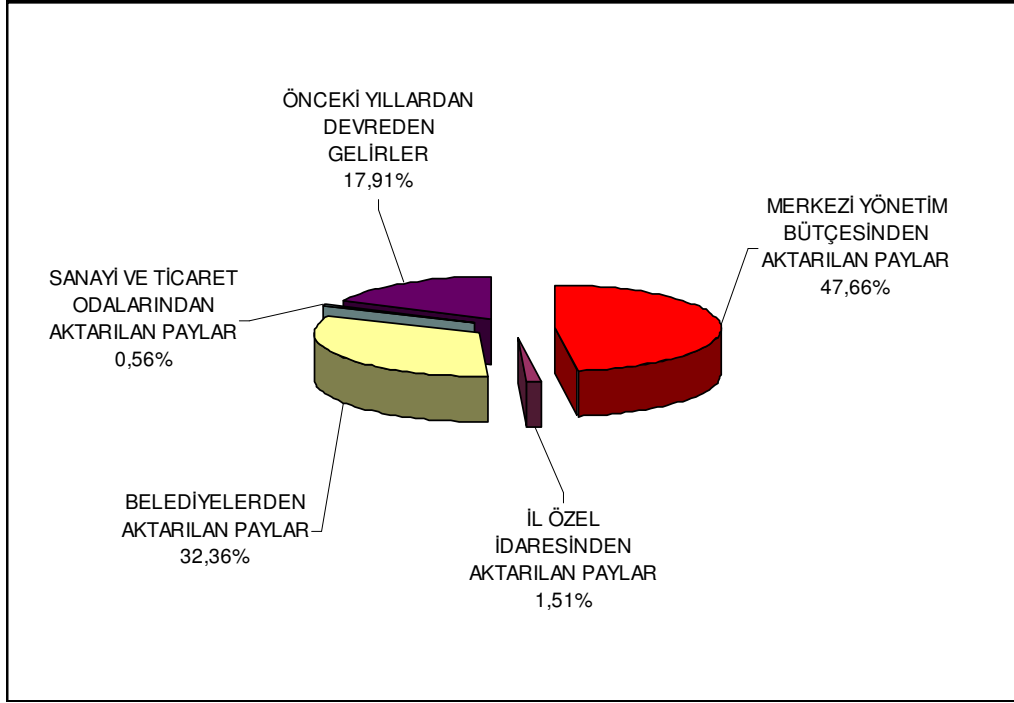
Ajansa Eylül 2006 tarihinde Genel Sekreter seçimi yapılmıştır. Aralık 2006 tarihine kadar Genel Sekreterliğin uzman ve destek personelden oluşan kadrosu tamamlanmıştır. Değişik alanlardan 21 uzman ve 5 destek personel ile İZKA Genel Sekreterliği çalışmalarına başlamış ve Ocak 2007’de Ajansın resmi açılışı gerçekleştirilmiştir. Ajans personeli farklı kurum ve kuruluşlardan gelmiştir (Grafik 2).

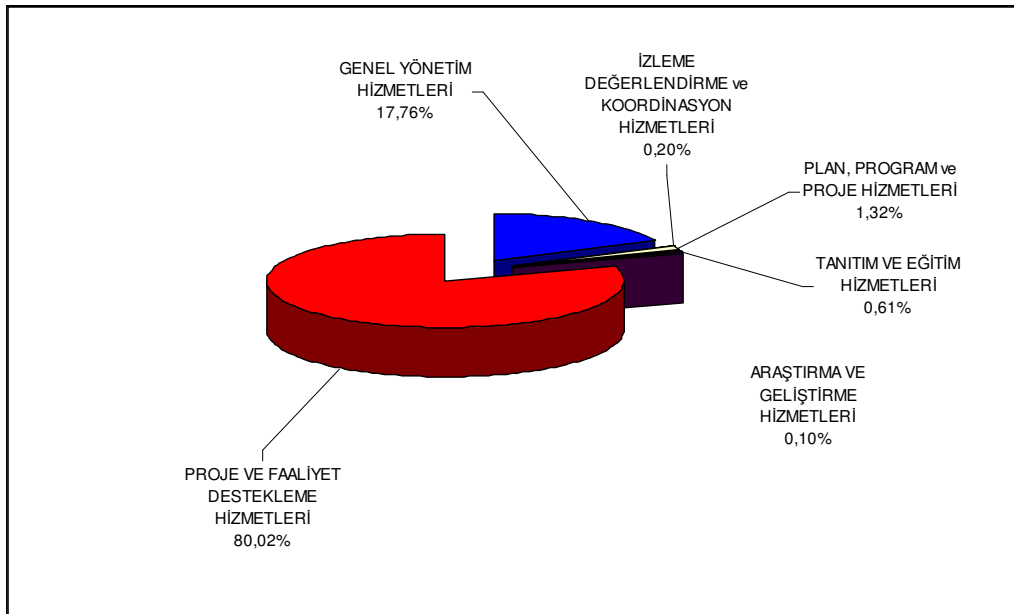
Grafik 2: Ajans personelinin dağılımı

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

Ajansın gelirleri genel bütçe vergi gelirlerinden aktarılan binde beşlik pay, il özel idare ve belediyelerden, ticaret ve sanayi odalarından aktarılan yüzde birlik pay ve kendi faaliyet gelirleri ve uzun vadede de eğer ajanslar akredite edilirse Avrupa Birliği Fonlarıdır. Ajansın 2007 yılı bütçesi 48 Milyon YTL olmuştur (Grafik 3, 4). En büyük payı merkezi yönetim bütçesinden aktarılan kısım oluşturmaktadır. Bütçe giderlerine bakıldığı zaman en büyük kısım hibe programları için ayrılmıştır.

Grafik 3: İzmir Kalkınma Ajansı 2007 yılı Bütçe Gelirleri

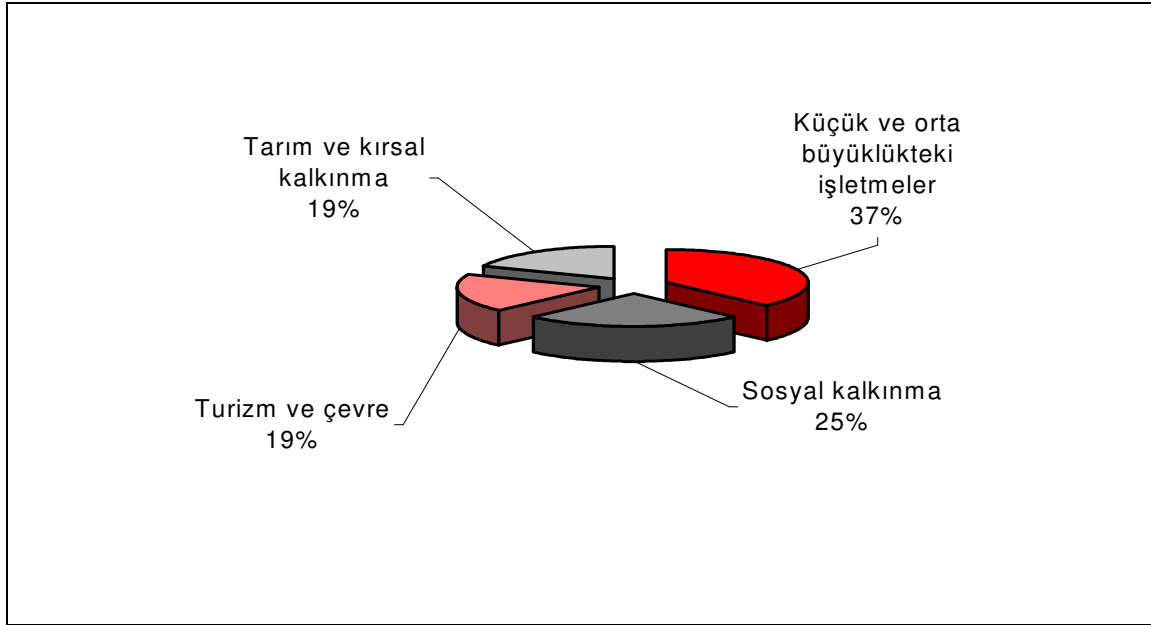

Grafik 4: İzmir Kalkınma Ajansı 2007 yılı Bütçe Giderleri

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

Ajanslar bölge plan ve programlarının uygulanmasını sağlayıcı faaliyet ve projelere destek olmak; bölgesel gelişme hedeflerini gerçekleştirmeye yönelik olarak; kamu kesimi, özel kesim ve STK arasındaki işbirliğini geliştirmek, bölgenin içsel potansiyeline yönelik araştırmalar yapmak, bölgenin tanıtımı yapmak, yatırımcılara ve girişimlere çeşitli hizmetlerle sağlamaya yönelik faaliyet ve aktivitelerle sorumludur. Ajans faaliyette olduğu 4 aylık dönemde kanunda belirtilen çalışma alanlarına yönelik faaliyetlerini sürdürmüştür. Bu dönemde kurumsal yapılanma ve kurumsal kimlik çalışmaları, hibe programı sürecine ilişkin çalışmalar, ajans tanıtımı ve işbirliği geliştirme çalışmaları, araştırma çalışmaları ve yatırımcılara yönelik çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Ajansın faaliyetlerinin temelinde bölge için hazırlanacak bölgesel gelişme planları bulunmaktadır. Bu kapsamda 2007-2008 dönemi için bir ön bölgesel gelişme planı hazırlanmıştır. 2009-2013 için ise yeni bir Bölgesel Gelişme Planı hazırlamaya yönelik çalışmalara başlanmıştır. Bu planda İzmir'in gelişimine yön verilmeye çalışılacak ve öncelik alanları ve gelişme stratejileri belirlenecektir. Ajansın yürüteceği hibe programlarındaki öncelik alanları bu planlar doğrultusunda belirlenecektir. 2007 yılı için 38 milyon YTL hibe dağıtılması planlanmıştır. Bu bağlamda 4 öncelik alanı belirlenmiştir (Grafik 5). Bu öncelik alanları tarım ve kırsal kalkınma, turizm ve çevre, sosyal kalkınma için, küçük ve orta büyüklükteki işletmelerdir. Hibe programlarına yönelik ajansta yapılan ilk çalışma hibe mekanizmasının tasarımı olmuştur. Bu bağlamda Destekleme ve Yönetim Kılavuzu hazırlanması, hibe başvurusu nasıl olacağı konusunda rehberlerin hazırlanması, bağımsız uzmanların seçilmesi ile ilgili kriterlerin hazırlanması, sözleşme örneklerinin hazırlanması üzerine çalışmalar gerçekleştirilmiştir.

Grafik 5: Öncelik alanlarına ayrılan hibe miktarlarının payları (%)

Ajansın bölgedeki en önemli görevlerinden birisi de çeşitli konularda farkındalık yaratmak ve işbirlikleri oluşturmaktır. Bu bağlamda faaliyetlerine 28 ilçede ajansı tanıtmaya yönelik ziyaretlerle başlamıştır. Buna ek olarak sivil toplum kuruluşlarıyla, özel sektörle, odalarla, belediye ve kaymakamlıklarla toplantılar yapılmış ajansın misyonu ve özellikle hibe programı anlatılmaya çalışılmıştır.

2. Bölgesel Kalkınma ve Yönetişim Sempozyumu 25-26 Ekim 2007, İzmir

Ajans faaliyette olduğu dönemde bölgeyi tanımaya ve bölgenin kalkınmasına nasıl yön verilmesi gerektiği üzerine İzmir’le ilgili ve genel araştırma çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalardan önemli ikisi; İzmir’in yükselen sektörlerini tespit etmeye yönelik sektörel araştırmalar ile analiz çalışması ve Avrupa ülkelerindeki kalkınma ajansı örnekleridir.

Ajans bölgeyi tanıtmaya ve yatırımcıların bölgeye çekilmesi için yabancı yatırımcıya bilgi sağlamanın yanında “Invest in İzmir” web sitesinin hazırlıklarına başlamıştır. Ulusal olarak görev yapan Başbakanlık Yatırım, Destek ve Tanıtım Ajansı’yla beraber çalışmalar gerçekleştirmiştir.

Ajans gelecek dönemde 2009-2013 Bölgesel Gelişme Planı, hibe programlarının uygulanması, izlenmesi, değerlendirilmesi, proje yazma kapasitesinin artırılmasına yönelik eğitimler, yatırım destekleme faaliyetleri, bölgenin ve ajansın tanıtımına yönelik faaliyetler, yatırım rehberi, İzmir inovasyon stratejisi, kent marka stratejisi, küme haritası, kent kültür envanteri çıkarılması ve hazırlanması ile bölgenin kalkınma sorunlarına çözüm olabilecek benzer diğer çalışmaları yapmayı planlamaktadır.

Sonuç

Türkiye için yeni bir kalkınma aracı olan ajansların 26 bölgede kurulması planlanmaktadır. Dünyadaki örneklere baktığımızda ihtisaslaşmış ajansların başarılı şekilde bölgelerinin kalkınmasına katkıda buldukları görülmektedir. Türkiye’de gelecekte sektörel odaklı ve ihtisaslaşmış ajansların da oluşacak olan kalkınma ajansları ağına ve sistemine dahil edilmesi önemlidir. Örneğin İzmir’de çevre konusunda, turizm konusunda ihtisaslaşmış ajansların olması faydalı olacaktır.

Ajansların başarıya ulaşmasında en önemli faktörlerden birisi işbirliğidir. Ajansların başarısı katılımı gerektirmektedir. Günümüzde kalkınma katılım ve işbirliği içinde gerçekleştirilebilecek bir olgudur. Ajansların önemi de bu noktada ortaya çıkmaktadır. Esnek bir örgütlenme yapısına sahip ajanslar bunu bölgelerinde bunları geliştirebilecek kurumlardır. Bölgedeki aktörlerin hep beraber kalkınmayı sağlamak için işbirliği içinde olmaları ve bu bilince sahip olmaları gereklidir. Bu konuda ajanslara çok önemli görevler düşmektedir. Bölgelerde bu konudaki farkındalığın artırılması gereklidir.

Kalkınma Ajansları yerelin potansiyelini harekete geçirecek önemli bir araçtır. Yerelde projesi olan fakat kaynak sıkıntısı çeken kaymakamlıklar, meslek kuruluşları ve işletmelere hem mali hem de teknik destek ajanslar tarafından sağlanması öngörülmüştür. Bu yapılırken ajansın bir görevi de bölgedeki içsel kalkınma potansiyeli ortaya çıkarmak, yeni fikir ve projelerin gelişmesine katkı sağlamaktır.

Ajanslar yeni kurulmuş kurumlar olduğu için eksiklikleri ve uygulamada yaşanacak sıkıntılar olacaktır. Örneğin örgütsel yapılanması, kalkınma kurulu ve yönetim kuruluyla ilgili zaman içerisinde daha etkin çalışabileceğine yönelik çalışmalar gerebilecek fakat uygulama içerisinde bu sorunların önüne geçilecektir. Yani ajanslar da yaparak ve uygulamayla öğrenme olarak sözü edilen bir süreç içersindedirler. Bu süreç içerisinde öncü olan İzmir ve Çukurova Kalkınma Ajanslarına önemli görevler düştüğü de açıktır.